

Greutățile de lut decorate din *tell*-ul Vitănești Măgurice, jud. Teleorman

Ion TORCICĂ*

Abstract: The loom weights discovered in the Gumelnița culture settlements were used to strain the warp-weighted loom. At Vitănești Măgurice tell, there is a large number of loom weights that have one or more sides with incised decoration, printed or made by stitches. These decorations are known in the Gumelnița A2 levels but especially in the B1 phase, which has been fully researched. In the 2008 campaign, in the S.L. 13 burned house, the researchers found seven burdens, whole and fragmentary loom weights. They are decorated with simple spirals, spiral throats and half-round lines, made by a shallow, deep incision. In the contexts that do not belong to the burning structures of the last level, 56 weights for the warp-weighted loom, both whole and fragmentary, all made of burned clay, have been discovered. Some of them (17 copies) were published in another specialized article. They have been decorated on one side or more, rarely on the base or at the top, with spiral, half-round, circular motifs, angular, triangular motifs, cross or dots.

In 2007 campaign, it was discovered in a house that was partially destroyed in a fire, belonging to the level that makes the transition from Gumelnița phase A2 to phase B1, a set of weights that formed the remnants of a warp-weighted loom. One of these weights has printed incised lines on one side and two others, arranged at the ends of the string, have incised on one face a feminine anthropomorphic motif. In Gumelnița A2 levels, there are very few decorated weights, the existing ones have a line or a sliver in the base or the fingerprint left on the bottom of the weight and on the side of the wall. One of the weights, which has a slash in the base, comes from a string of 10 pieces that constituted the remnants of a warp-weighted loom.

For the interpretation of the decorated loom weights, starting from the context of their discovery, we can use data provided by cultural anthropology and the history of religions. The anthropomorphic, spiral, angular and triangular motives would indicate a link between the warp-weighted loom, the textiles and the religious ideas which existed in the Chalcolithic.

Rezumat: Greutățile de lut descoperite în așezările culturii Gumelnița au fost folosite pentru tensionarea itelor războiului de țesut vertical. Din tell-ul de la Vitănești provine un număr mare de greutateți care au pe una sau mai multe fețe un decor incizat, imprimat sau făcut prin împunsături. Ele sunt cunoscute atât în nivelurile Gumelnița A2, dar mai ales în cel din faza B1, care a fost cercetat în totalitate. În campania din 2008, cercetarea locuinței incendiate S.L. 13 a scos la lumină șapte greutateți, întregi și fragmentare. Sunt decorate cu spirale simple, gheme spiralice și linii semicirculare, realizate prin incizie lată, puțin adâncă. În contexte ce nu aparțin structurilor incendiate din ultimul nivel, au mai fost descoperite 56 de greutateți pentru războiul de țesut, atât întregi cât și fragmentare, toate confecționate din lut ars. 17 exemplare dintre ele au fost publicate într-un alt articol de specialitate. Au fost decorate pe o față, pe mai multe, mai rar pe bază sau la partea superioară, cu motive spiralice, semicirculare, circulare, motive unghiulare, triunghiulare, cruce sau puncte.

În campania din 2007, s-a descoperit într-o locuință aparținând nivelului ce face tranziția de la faza Gumelnița A2 la faza B1, care a fost distrusă parțial într-un incendiu, un set de greutateți nearse reprezentând rămășițele unui război de țesut. Una are imprimate pe o față linii incizate suprapuse, iar alte două, dispuse la capetele șirului de greutateți, au incizate pe o față câte un motiv antropomorf feminin. Din nivelurile Gumelnița A2, provin foarte puține greutateți decorate, cele existente având câte o linie ori o împunsătură în bază sau amprenta unui deget lăsată pe fundul greutateții și pe o parte din perete. Una cu împunsătură în bază provine dintr-un șir de 10 piese ce au constituit resturile unui război de țesut.

* Muzeul Județean Teleorman, Str. 1848, nr. 1, 140033, Alexandria; iontorcica@yahoo.com.

Pentru interpretarea greutăților decorate, pornind de la contextul descoperirii lor, se pot folosi date furnizate de antropologia culturală și istoria religiilor. Motivele antropomorfe, unghiulare, spiralice și triunghiulare indică o legătură între războiul de țesut, produsele textile și ideile religioase existente în eneolitic.

Keywords: *loom weights, warp-weighted loom, Gumelnița culture, Vitănești Măgurice, anthropomorphic figurine, spiral.*

Cuvinte cheie: *greutăți, război de țesut, cultura Gumelnița, Vitănești Măgurice, figurină antropomorfă, spirală.*

Articolul prezintă un lot de greutăți de lut, folosite pentru războiul de țesut, ce au fost descoperite în săpăturile sistematice conduse de dr. R.R. Andreescu în așezarea de tip *tell* de la Vitănești Măgurice, jud. Teleorman. Confecționate din lut, uneori arse, prezintă pe una sau mai multe fețe un decor incizat, imprimat sau împuns. Sunt caracteristice atât nivelurilor Gumelnița A2, unde cercetările au acoperit o suprafață restrânsă (cca. 250 m²), dar mai ales ultimului nivel datat Gumelnița B1, cercetat în totalitate (R.R. Andreescu *et alii* 2011, p. 152).

Aceste greutăți sunt descoperiri frecvente în așezările culturii Gumelnița (tab. 1) (R.R. Andreescu *et alii* 2009; R.R. Andreescu *et alii* 2010; Bem 2001; S. Marinescu-Bîlcu 2007; S. Hansen *et alii* 2007; M. Toderaș *et alii* 2009). Ele erau utilizate pentru tensionarea itelor războiului de țesut vertical. La debutul cercetărilor culturii Gumelnița în România, ele au fost interpretate drept greutăți pentru plasele de pescuit (I. Adrieșescu 1924, p. 74; Gh. Ștefan 1925, p. 188-190).

Majoritatea greutăților care prezintă semne provin din nivelul Gumelnița B1 al *tell*-ului de la Vitănești (tab. 1). Ele au fost descoperite în depunerile de chirpici ars ce formează distrugerile locuințelor incendiate din acest nivel, în depunerile exterioare lor cât și în zonele menajere.

În campania din 2008, cercetarea locuinței incendiate S.L. 13 a scos la lumină șapte greutăți, întregi și fragmentare, cu decor spiralic (pl. 1/1-3, 2/1-7). Piesele prinse între resturile de chirpici, se aflau în zona carourilor E4-5, F5 și făceau parte dintr-un complex format din 20 de greutăți, întregi și fragmentare (R.R. Andreescu *et alii*, 2009). Acestea au formă de trunchi de piramidă, colțurile au baza relativ dreptunghiulară, iar perforațiile de la partea superioară au șanțuri de uzură datorate suspendării lor (R.R. Andreescu *et alii*, 2009, p. 77). În general, culoarea lor este roșu gălbuie sau brun roșcată, fiind realizate dintr-un lut ce are ca degresanți nisip fin, mică și fragmente de scoică pisată. Suprafața exterioară este netezită, având crăpături fine datorate arderii secundare.

Există mai mulți factori (forma, dimensiunile apropiate, poziția *in situ*) care conduc la concluzia că aceste greutăți au constituit resturile unui război de țesut, deranjat de perturbările stratigrafice ce au afectat situl. Sunt decorate cu spirale simple, gheme spiralice și linii semicirculare, realizate prin incizie lată, puțin adâncă. La două dintre ele, spiralele sunt pe cele patru fețe (pl. 2/1, 3) la alte trei greutăți sunt pe două dintre ele (pl. 2/2, 4-5) iar două au acest decor pe cele patru fețe, plus linii semicirculare pe bază (pl. 2/6-7). Motivele spiralice sunt trasate neglijent, uneori curbele sunt forțate încât să se acopere o suprafață cât mai extinsă din fețele sau baza greutăților. Tot din S.L. 13 provin și patru greutăți cu decor adâncit, pe care le vom prezenta împreună cu celelalte de acest tip.

Din zona exterioară locuinței S.L. 14, provine o greutatea miniaturală (pl. 2/8) având o formă de trunchi de piramidă, baza relativ dreptunghiulară și decor pe două dintre laturile opuse cu incizii puțin adâncite, cu motive ce sugerează fragmente spiralice (R.R. Andreescu *et alii* 2009, p. 77, pl. IX/4).

Nr. ctr.	Loc descoperire	Nr. total	Cu semne	Încadrare culturală				Informații bibliografice
				Gumelnița faza				
				A1	A2	B1	ne-precizată	
1.	Brălița	3	1	-	1	-	-	N. Harțuche, F. Atanasiu 1976
2.	Bucșani	8	1	-	-	1	-	C. Bem 2001; S. Marinescu-Bîlcu 2007
3.	Căscioarele	92-100	14	-	6	6	2	Gh. Ștefan 1925; S. Marinescu-Bîlcu 2002; S. Marinescu-Bîlcu 2007
4.	Chitila – Fermă	1?	1	-	-	-	1	C.-M. Ciocănel, 2015
5.	Ciolăneștii din Deal	26	5	-	5	-	-	M. Petrescu-Dîmbovița, S. Sanie 1956
6.	Cunești	3	1	-	-	-	1	D. Popescu 1938
7.	Gărăgău	8	4	-	-	-	4	Inedite, se află în colecția școlii din localitatea Vîrtoape, jud. Teleorman
8.	Gumelnița	23	4	-	-	1	3	VI. Dumitrescu 1924; VI. Dumitrescu 1925; VI. Dumitrescu, S. Marinescu-Bîlcu 2001; D. Șerbănescu 2005
9.	Țigănești (Calomfirești)	4	4	-	-	-	4	D.C. Butculescu m.s.; S. Marinescu-Bîlcu 2007
10.	Măgura Jilavei	19	3	-	-	3	-	E. Comșa 1976
11.	Medgidia	23	2	-	2	-	-	N. Harțuche, O. Bounegru 1997
12.	Pietrele	38	6	-	3	-	3	D. Berciu 1956; S. Hansen <i>et alii</i> 2007; M. Toderaș <i>et alii</i> 2009
13.	Sultana	35	5	-	3	-	2	I. Andrieșescu 1924; I. Andrieșescu 1926; R.R. Andreescu <i>et alii</i> 2010
14.	Tangăru	1	1	-	1	-	-	D. Berciu 1935
15.	Vitănești II	10	3	-	3	-	-	Inedite, Săpătură arheologică R.R. Andreescu, 2001, 2012, colecția Muzeului Județean Teleorman (MJT)
16.	Vitănești Măgurice	399	93	-	18	75	-	R.R. Andreescu <i>et alii</i> 2009; S. Marinescu-Bîlcu 2007; Majoritatea pieselor inedite - Săpătură arheologică R.R. Andreescu 1993-2013, colecția M.I.T.

Tab. 1. Greutăți decorate folosite pentru războiul de țesut descoperite în siturile culturii Gumelnița.

Decorated loom weights discovered in the Gumelnița culture settlements.

La Vitănești, în contextele ce nu aparțin structurilor incendiate din ultimul nivel au mai fost descoperite 56 de greutateți pentru războiul de țesut, întregi cât și fragmentare, toate din lut ars (pl. 3/5, 7). O parte dintre ele (17 exemplare) au fost publicate într-un alt articol de specialitate (S. Marinescu-Bîlcu 2007, p. 87-103). Decorurile lor au fost realizate prin incizii și împunsături și se caracterizează printr-o motivistică variată: spirale, cercuri, decoruri unghiulare, în rețea sau puncte. Au fost modelate din lut compact, cu degresanți diverși (nisip, materii vegetale, carbonați), cca. 90% sunt arse reducător, iar suprafețele sunt netezite.

Un prim lot este constituit din greutateți cu motive spiralice, semicirculare și circulare. Prima dintre ele, de formă tronconică, are un decor incizat inedit, pe fețe având cercuri și semicercuri concentrice iar pe laterale câte o linie șerpuită ce ocupă 2/3 din suprafață (pl. 3/1). Are în dreptul găurii o șanțuire făcută de un fir datorită folosirii. A doua, de formă asemănătoare, are pe una dintre fețele destul de degradate, un ghem spiralic, iar pe fața cealaltă trei cercuri concentrice (pl. 3/2). Lateralele sunt nedecorate. Din aceeași categorie mai face parte o greutate căreia îi lipsește partea superioară, având o formă tronconică cu baza pătrată, asemănătoare celor două fragmentare din S.L. 13 (pl. 3/4). Pe două fețe are câte un motiv spiralic iar pe a treia semicercuri concentrice. Ghemul spiralic constituie decorația unei alte piese de mai mari dimensiuni (pl. 3/5). De formă tronconică, este destul de aplatizată, baza dreptunghiulară, lipsită de un colț, decorată pe cele două fețe. Îi este specifică incizia lată, mai mult o șanțuire, utilizată și la alte greutateți, unde trasează un triunghi sexual (pl. 4/1).

Uneori, este greu de descifrat forma motivului incizat, observându-se o posibilă deteriorare a motivului inițial, pe care îl putem bănuia a fi, într-un caz, un ghem spiralic așa cum se remarcă pe unul dintre fragmente (pl. 3/3). Aceeași problemă de descifrare a motivului o pune un alt fragment al unei greutateți (pl. 4/10) ce a avut o formă inițială asemănătoare celor din S.L. 13. În acest caz, starea fragmentară nu dă posibilitatea să se precizeze dacă s-au folosit pe ambele fețe ghemuri spiralice sau cercuri concentrice. În schimb, pe o latură, au fost trasate cu aceeași incizie lată ce s-a folosit și pentru motivele de pe fețe, două unghiuri suprapuse. Este o combinație pe greutatețile de la Vitănești, unică până acum. Aceeași problemă ce ține de starea de fragmentare a acestora se observă și în situațiile din pl. 5/2, 5-7. La ultima s-a folosit baza greutateții pentru a fi decorată (pl. 5/7). În aceeași zonă a unei alte piese, s-a incizat un motiv ce constă dintr-o spirală dublă înscrisă într-un cerc (pl. 5/8).

Degradarea suprafețelor îngreunează înțelegerea motivului folosit ca decor. În cazul greutateții cu partea de la perforație lipsă, din pl. 4/11, inițial s-a incizat ori un ghem spiralic ori cercuri concentrice. Șlefuirea parțială a feței cu decor ne împiedică să cunoaștem sigur care anume dintre cele două motive a fost utilizat la decorarea piesei.

Motivele semicirculare au fost folosite pe unele greutateți, atât singure, cât și în comun cu cele spiralice ori circulare (pl. 2/6-7; 4/12). În ultimul caz, pe un fragment ce reprezintă zona centrală, prin două linii adâncite s-au trasat două semicercuri care au delimitat parțial zona perforației.

Motivele unghiulare sunt regăsite pe 10 greutateți ce au o formă de trunchi de piramidă (pl. 3/6-11; 4/4-7, 10). Sunt formate din serii de incizii suprapuse, aranjate sub formă de unghi cu vârful spre perforație sau, în majoritatea cazurilor, spre bază. Decorul acoperă una (3/11; 4/6-7), două (pl. 3/8; 4/5) sau chiar toate cele patru fețe (pl. 3/6-7; 4/4). Într-un caz, în zona terminală a lui, sub perforația pentru firele de urzeală, a fost incizată o linie orizontală (pl. 3/7). Aceeași abordare pare să fi existat și pentru fragmentul din pl. 3/10. Greutatea miniaturală din pl. 3/11 are înspre bază decorul unghiular mărginit de o linie orizontală sub care mai sunt schițate alte unghiuri, de data aceasta orizontale. Într-un alt exemplu (pl. 4/4), două laturi au

motive unghiulare, pe a treia sunt linii verticale întrerupte și parțial paralele, în timp ce pe ultima decorul este mai complex. Acesta constă atât din linii simple oblice spre bază cât și din unghiuri orientate asemănător liniilor simple. Deoarece piesa este incompletă, nu putem ști dacă a avut pe această față un motiv unghiular degenerat sau a fost incizată o cu totul altă temă decorativă.

Asupra posibilei semnificații a motivelor unghiulare vom reveni, precizând totuși că acestea au o oarecare asemănare cu cele ale primei greutateți din șirul descoperit în campania din 2007 (pl. 6/2).

O temă frecventă incizată pe greutatețile gumelnițene sunt cele cu redarea simbolului sexual (S. Marinescu-Bîlcu 2007). Pe o greutate întreagă, arsă secundar la roșu, motivul constituit dintr-un triunghi cu vârful în jos, acoperă zona centrală a unei fețe. În realizarea lui s-a utilizat un vârf bont, iar liniile ce îl compun nu se unesc complet sau depășesc linia de unire. Aceste caracteristici se întâlnesc și pe alte piese din siturile de la Vitănești (pl. 3/14; 4/1-2), Calomfirești, Căscioarele-*Ostrovel* și Bucșani *La Pod* (S. Marinescu-Bîlcu 2007, pl. 1/3; 2/5; 3/2, 4/5; 5/3). Simpla reprezentare a triunghiului sexual se găsește și pe alte exemplare de la Vitănești (pl. 3/14-15; 4/3), unele având o linie verticală pentru o mai reală redare a motivului ales (pl. 3/13; 4/1-2). Acest decor a fost trasat pe greutateți variate ca formă și ca dimensiuni.

Alte motive folosite pe piesele din ultimul nivel gumelnițean de la Vitănești sunt rețeaua de incizii (pl. 3/16; 4/8) și crucea (pl. 4/9), ambele folosite în ornarea/marcarea bazei sau chiar a părții superioare (pl. 4/5). Acestora li se adaugă puncte executate prin împungere cu un vârf cu diametru variat (pl. 5/9-13) și mici adâncituri circulare ce par să fi fost făcute prin împungerea cu vârful degetului în pasta crudă a greutateților (pl. 6/5-9, 12; 7/1-14). Primele împunsături sunt făcute în baza greutateților, dispuse aleatoriu (pl. 5/12), în grupuri de câte două (pl. 5/11, 13), mai multe concentrate în jurul uneia centrale (pl. 5/10) sau acoperind tot perimetrul bazei (pl. 5/9).

A doua categorie de împunsături, cele rezultate în urma împingerii cu vârful degetului (piesele din pl. 7/8-9 au urme de la unghii), sunt prezente pe greutateți cu formă de trunchi de piramidă, făcând parte din inventarul locuințelor incendiate S.L. 1, 5, 13, din ultimul nivel (pl. 6/5-9,12), dar și din nivelurile exterioare lor (pl. 7/1-14). Majoritatea are urme în zona perforației de la agățarea lor de fire de urzeală. Fiecare greutate este marcată cu o împunsătură sau două în bază (pl. 6/7, 9, 12; 7/5, 8, 9, 14), pe o față în partea de jos (pl. 6/5-6, 8; 7/1-4, 6, 10-13) sau mai rar la partea superioară (pl. 7/7). Într-un singur caz, pe trei laturi a unei greutateți sparte, au fost imprimate câte două împunsături (pl. 7/10).

În celelalte niveluri gumelnițene din *tell*-ul de la Vitănești *Măgurice*, deși a fost descoperit un număr mare de greutateți atât arse cât și nearse, doar câteva au fost decorate cu incizii sau împunsături.

În campania din 2007, s-a descoperit *in situ*, într-o locuință aparținând nivelului ce face tranziția de la faza Gumelnița A2 la B1 și care a fost distrusă parțial într-un incendiu, un set de greutateți reprezentând rămășițele unui război de țesut (pl. 1/4-5; pl. 6/2-4). Cele nouă greutateți, dintre care doar una era fragmentară, se aflau pe nivelul de călcare fiind dispuse într-un șir, culcate pe o parte cu fața superioară în diferite direcții (pl. 1/4). Trei dintre ele erau decorate prin incizare (pl.1/4,5; pl. 6/2-4). Aproape de acestea s-a mai găsit un bulgăre de lut nears cu o greutate de cca. 300 g și două rășnițe sparte.

Greutățile au o culoare cenușiu închisă și sunt făcute dintr-un lut nears, ușor afumat de la arderea înăbușită. Pasta compactă are drept degresant nisip fin și carbonați bine mărunțiți. Toate au suprafețele exterioare netezite, unele fiind chiar lustruite. Uneori, suprafața lustruită, foarte subțire, s-a exfoliat. Trei dintre ele sunt sparte în zona de mijloc.

Unele au fost lucrate mai neglijent, suprafețele laterale fiind ușor ondulate, convexe sau concave.

Perforațiile realizate în partea superioară, sunt de mărimi diferite, uneori de mici dimensiuni, unele având urme de la sfoara cu care erau legate de ițe. Au fost diferențiate trei forme principale, întâlnite și la greutatea arse din celelalte niveluri.

Cel mai interesant aspect al complexului este decorul incizat, prezent la prima și la ultima greutate întreagă din șir cât și la una din mijlocul șirului. Aceasta din urmă are o latură decorată cu cca. 25 de zgârieturi orizontale sau ușor oblice, suprapuse, ce acoperă aproximativ 80 % din suprafață, până sub perforație (pl. 6/4). Decorul celorlalte două a fost astfel conceput încât s-a folosit forma piesei. Aceste greutăți au făcut obiectul unei analize publicate în anul 2007 (S. Marinescu-Bîlcu 2007).

Prima piesă are un decor incizat format din două triunghiuri afrontate (pl. 1/5; 6/2). Cel de sus este mai mic și decorat la interior cu trei linii semicirculare, suprapuse, de dimensiuni diferite, crescătoare. Două dintre linii sunt dublate la exterior de câte un șir de puncte. Al doilea triunghi, mai mare decât primul, este alungit, cu laturile laterale convexe. Acestea au la exterior câte trei linii convexe, din ce în ce mai mici, ce urmează curbura laturilor. În interiorul triunghiului, au fost trasate alte două triunghiuri suprapuse, cel de sus fiind mai mic. Interiorul lor este umplut cu câte două triunghiuri, unul în altul.

Dacă acest decor ar reprezenta o figură feminină, capul ar fi sugerat de gaura greutății, triunghiul de sus ar constitui zona pieptului decorat cu mai multe șiruri de podoabe, iar triunghiul de jos ar fi zona de la brâu în jos, acoperită de o îmbrăcăminte amplă. Grupurile de câte trei linii adosate triunghiului de jos ar sugera mâinile lăsate pe lângă corp. În așezările de la Măgura *Calomfirești*, Căscioarele *Ostrovel* și Bucșani *La Pod*, figurile feminine incizate pe unele greutăți au redat capul tot prin perforația făcută în corpul greutății, dar trupul este compus din triunghiuri dispuse invers decât cele de la Vitănești (S. Marinescu-Bîlcu 2007, fig. 1/1; 3/4; 5/3).

A doua greutate are un decor diferit (pl. 6/3). Este constituit tot din două elemente (motive), situate sub perforație. Cel de sus este triunghiular, cu baza orientată ușor oblic la o anumită distanță de perforația greutății. Interiorul este umplut cu trei linii ce trasează două triunghiuri și una oval alungită. Motivul al doilea, situat sub primul, are o formă circulară, fiind format din 5-6 linii incizate, dispuse concentric. Cu excepția cercului oval din centru, celelalte sunt întrerupte în zona de sus sau lateral. Impresia generală lăsată de figura incizată este tot de figură umană extrem de stilizată, asemănătoare în mare celelalte figuri incizate.

Decorul se încadrează în unele tipuri ce au mai fost folosite și în alte situri. Descoperirea lor *in situ* în capetele șirului este un fapt ce atrage atenția. Dacă șirul păstrat este unul complet, greutățile decorate atrăgeau atenția asupra capetelor lui, marcându-i importanța.

Din nivelurile Gumelnița A2 provin unele greutăți, ce au însemne incizate sau imprimate în pastă, după modelare (pl. 1/6-10; 8/1-5).

În anul 2000 s-a descoperit într-o locuință incendiată parțial din nivelul Gumelnița A2, un complex format din 10 greutăți de lut nears (afectate parțial de incendiu), ce formau două șiruri paralele, lângă care se găsea o rășniță (R.R. Andreescu *et alii* 2001). Una dintre greutăți a fost decorată cu o împunsătură făcută în bază (pl. 1/9) iar alta are un decor liniar realizat pe o latură și pe bază și o împunsătură în capătul superior (pl. 1/7). Deși liniile imprimate par a fi făcute accidental în momentul uscării greutății, împunsătura din partea superioară este întâlnită și la alte piese din nivelul B1 (pl. 6/10-11; 7/7). În zona complexului fusese trasată în campania din 1999 o secțiune de control stratigrafic, prilej cu care s-au descoperit șapte

greutăți întregi sau sparte asemănătoare celor din 2000. Nu știm cu exactitate dacă toate au aparținut unui singur război de țesut. Una dintre ele avea o împunsătură în bază (pl. 1/8) asemănătoare celei din campania din 2000. Comparativ cu cele din nivelul Gumelnița B1 acestea sunt mult mai mari și mai grele, având forme diverse, de trunchi de piramidă, ovale, piramidale, trapezoidale. Unele forme se regăsesc și la cele din nivelul B1.

În același nivel s-au mai descoperit cinci greutateți întregi sau aproape întregi (pl. 8/1-5) plus trei fragmente de la alte două sau trei exemplare. Sunt piese foarte mari și grele în comparație cu celelalte (au peste 500 g), sunt arse incomplet în urma incendiului și au o formă conică. Suprafața este netezită sumar, baza este circulară și ușor bombată. Caracteristica definitorie constă într-un decor inedit: amprenta unui deget ce a fost apăsător în pasta moale a greutateții. Se poate observa cum a fost apăsător dinspre fund spre peretele lateral, lăsând în lut o amprentă clară, delimitându-se chiar zonele falangelor.

Într-un singur caz la Vitănești mai există o altă greutate cu un însemn simplu, liniar, imprimat în aceeași zonă (pl. 1/6). În schimb, din așezarea de la Chitila – *Fermă*, cultura Boian, provine o greutate de dimensiuni mai reduse decât cele de la Vitănești și care are la bază un însemn de felul celor pe care le au acestea, dar care a fost imprimat în alt mod (C.-M. Ciocănel 2015, pl. 138/5).

Aglomerări de greutateți asemănătoare celor de la Vitănești există în mai multe situri gumelnițene, atât la nord cât și la sud de Dunăre (H. Todorova 1982, p. 46, fig. 27) și au fost interpretate în mod diferit. La Sultana, în locuința nr. 2/2003, sub o structură de forma unui suport din lut răsturnat se aflau cca. 30 de greutateți (R.R. Andreescu *et alii* 2010, p. 10). La Bucșani *La Pod* s-au descoperit șapte greutateți de lut ars într-o cutie de lut (C. Bem 2001, p. 163). La Pietrele, în două locuințe neincendiate, aflate în nivelele Gumelnița A2, s-au găsit aglomerări de greutateți nearse, interpretate ca resturi de războaie de țesut (S. Hansen *et alii* 2007, p. 48-51, fig. 12-14; M. Toderăș *et alii* 2009, p. 46-47, 76-77, pl. IX/3-4, X/2-3). Prima dintre ele era formată din 23 de greutateți din lut nears, dintre care trei erau decorate cu șiruri de puncte. Erau dispuse în două rânduri paralele și se găseau la sud de o cutie din lut nears. S-a considerat că firele de urzeală erau agățate pe o distanță de 60-70 cm, iar împreună cu cadrul de lemn războiul de țesut atingea 1 m (M. Toderăș *et alii* 2009, p. 46, 76, pl. IX/3-4). A doua era formată din 12 greutateți din lut nears înșirate tot pe două rânduri, ce se aflau în interiorul unei instalații rectangulare din lut (M. Toderăș *et alii* 2009, 47-78, pl. X/2-3). La Căscioarele *Ostrovel*, în locuința 4/1962, din nivelul Gumelnița B1, s-au descoperit, dispuse pe vatră dar împrăștiate și în restul locuinței, cca. 90 de greutateți, unele decorate. Această descoperire a fost considerată drept o *depunere* intenționată deși inițial a fost interpretată ca fiind un grup de greutateți pus la uscat pe vatră (S. Marinescu-Bîlcu 2007, p. 92). Se observă că aglomerările de greutateți sunt în interiorul sau lângă cutii de lut, instalații ce nu au fost descoperite în cazurile de la Vitănești.

Șirurile de greutateți descoperite *in situ* la Vitănești în campaniile din 2000 și 2007 pot fi interpretate ca resturi ale unor războaie de țesut, fiecare având piese decorate. Celelalte exemplare decorate, provenite din alte contexte, au făcut probabil parte la rândul lor, împreună cu unele nedecorate, din alte războaie de țesut.

Interpretarea motivelor de pe greutatețile pentru țesut ridică numeroase dificultăți. Se mai pune și problema dacă aceste greutateți pot fi integrate în cercul obiectelor de artă preistorică.

Ca și în cazul statuetelor antropomorfe, suntem confrunțați cu problema determinării ultimei intenții a artistului/meșterului. Trebuie să decidem ce reprezintă decorul și să încercăm să înțelegem ce conținut simbolic a avut (M. Ghimbutas 1982, p. 37).

Dacă le includem în categoria artei, ar trebui să nu cădem în capcana *esteticii primitiviste* ce a postulat universalitatea absolută a limbajului artistic și a afirmat că orice obiect de artă poate fi înțeles independent de semnificația pe care o are în societatea în care a fost conceput (P. Bonte, M. Izard 2007, p. 82). Greutățile cu semne ar putea avea valențe estetice datorită decorului, dar ele nu pot fi înțelese dacă nu ținem cont de contextul în care au funcționat și de cel al descoperirii lor (S. Marinescu-Bîlcu 2007, p. 93).

Atunci când Dan Monah a analizat și interpretat plastica culturii Cucuteni a considerat că se poate merge ori pe refuzul oricărui model, bazându-ne interpretarea pe impresia ce i-o sugerează obiectul/situația descoperirii, impresie determinată în subconștient de zestrea sa culturală, sau putem utiliza comparativ religiile etnografice și a celor înregistrate în scris (D. Monah 1997, p. 15). Pentru interpretarea greutăților decorate, preferăm să folosim, pornind de la contextul descoperirii lor, date din antropologia culturală și din istoria religiilor.

S-a observat că în decorarea pieselor analizate s-au utilizat următoarele motive: figuri antropomorfe schematizate (pl. 6/2-3), motive unghiulare (pl. 3/6-11; 4/4-7), spirale și ghemuri spiralice (pl. 2/1-8; 3/4-5; 5/3, 6), semicercuri, cercuri și cercuri concentrice (pl. 3/3-4; 4/10-12; 5/1-2, 4-5, 7-8), triunghiul și triunghiul sexual (pl. 3/12-15; 4/1-3), rețeaua (pl. 3/16; 4/5, 8), crucea (pl. 4/9), punctele sub formă de împunsături (pl. 3/11; 4/5; 5/9-13; 6/5-9, 12; 7/1-14) și linia sub formă de incizie sau amprentă (pl. 1/6; 8/1-5).

Se știe că în arta multor triburi primitive, ornamentele care nouă ni se par pur formale, sunt asociate cu înțelesuri, unele forme sunt simboluri ale unei game limitate de idei iar geometrizarea se dezvoltă atunci când artistul încearcă să introducă idei care nu sunt proprii obiectului în sine (F. Boas 2010 p. 88, 350-351). În arta primitivă întâlnim motive abstracte care au caracter spiritual și elemente naturaliste (E. Neumann 1963, p. 107).

În analiza artei populațiilor aborigene, antropologii precizează că interpretarea unui ornament/motiv este dificilă, chiar dacă acesta are o semnificație emoțională puternică pentru o întreagă comunitate, admițând că pentru o persoană un motiv poate avea o valoare emoțională în timp ce pentru trib acesta nefiind semnificativ (F. Boas 2010, p. 102).

De aceea, motivele antropomorfe feminine de pe greutatea pentru războiul de țesut descoperite în 2007 ar fi putut avea o semnificație generală de ordin simbolic și spiritual, dar și o semnificație aparte pentru proprietar. Ele ar fi putut funcționa drept semne de protecție, dacă pornim de la premisa că existau în neolitic divinități ce protejau acest meșteșug, asemănătoare celor din antichitate. Se cunoaște că în Orientul Apropiat și în lumea greacă zeitățile Uttu în Sumer, Taith și Neith în Egipt, Așerah în lumea semită și Atena la greci erau patroane ale torsului și țesutului (S. Akermann 2008, p. 3-4, 7; E. Neumann 1963, p. 227-233).

Motivele unghiulare ar putea să reprezinte elemente din lumea vegetală, fie copac fie ramură ori să fie motive antropomorfe feminine, asemănătoare aceloră din campania 2007, dar puternic schematizate, rămânând din ele doar reprezentarea corpului îmbrăcat și uneori a capului redat prin perforația greutății. Decorul greutății din pl. 3/7, aflat pe fețele corespunzătoare perforației, cu liniile suprapuse și delimitate la partea de sus, sub perforație, de o incizie orizontală, seamănă în compoziție cu cel de pe greutatea din pl. 6/2. Motivele unghiulare de pe fețele greutăților au analogii în decorul statuetelor antropomorfe de diferite tipuri, existente în ultimele faze ale culturii Gumelnița, descoperite în așezările de la Vitănești, Tangâru, Ciolănești din Deal, Gărăgău, Alexandria sau Teiu (R.R. Andreescu 2002, pl. 6/1; 7/3; 13/7; 16/6; 18/6; 22/9; 25/1, 6; 30/1; 32/1-2, 4). Aceste siluete feminine de pe greutatea ar trebui legate de reprezentarea ideilor religioase existente în neo-eneolitic (M. Eliade 1999).

În cazul în care, motivele unghiulare ar simboliza o parte a lumii vegetale ar putea fi legate de credința în Marea Mamă Pământ care în ipostaza de Stăpâna Plantelor este o mamă a vegetației, centrul acestui simbolism fiind copacul (E. Neumann 1963, p. 39, 240-267).

Spiralele și ghemurile spiralice ar putea corespunde aceluiași simbolism preistoric al Marii Mame cu atribute, lunare și acvatic (I. Evseev 1994, p. 72). Simbolul triumfului se poate atașa de simbolismul erotic al sexului, al fertilității, ce reprezintă ritmul repetat al vieții, caracterul ciclic al evoluției (J. Chevalier, A. Gheerbrant 1999, p. 907). Cercul ca element fundamental, alături de cruce și pătrat, putea fi un simbol de protecție, iar sub varianta sa de cerc concentric era legat de unitatea centrală, unde totul se divide și se multiplică (J. Chevalier, A. Gheerbrant 1999, p. 191, 195). Punctul simbolizează centrul, originea, puterea creativă (J. Chevalier, A. Gheerbrant 1999, p. 769).

Aceste interpretări ar putea părea forțate sau chiar fanteziste, dar nu trebuie să ometem că activitatea imaginară a omului preistoric, spre deosebire de aceea a oamenilor din societățile moderne era înzestrată cu o dimensiune mitologică (M. Eliade 1999, p. 34). Lucrând ceva, imaginația omului decelează analogii nebanuite între diferite niveluri ale realului, uneltele și obiectele sunt încărcate de nenumărate simboluri, lumea lucrului – microcosmosul care confiscă atenția meșteșugarului timp îndelungat – devine un centru misterios și sacru, bogat în semnificații (M. Eliade 1999, p. 34).

Punerea unui meșteșug, cum ar fi țesutul sub protecția unor simboluri puternice în epocă, nu ni se pare exagerată. Dacă evităm această *imixtiune* a istoriei religiilor și a antropologiei culturale în interpretarea unor obiecte arheologice, putem considera, de exemplu, că greutatea decorate funcționau doar ca semne ale producătorilor, proprietarului sau erau utile în timpul țeserii, fiind folosite drept marcatori pentru modele (T.B. Belanová, K. Grömer 2015, p. 16). Acest fapt este puțin probabil, deoarece este greu de separat domesticul de profan, mai ales în preistorie, greutatea de lut pentru războiul de țesut putând fi în același timp atât obiecte casnice, cât și obiecte încărcate cu anumite semnificații simbolice (S. Marinescu-Bîlcu 2007, p. 93).

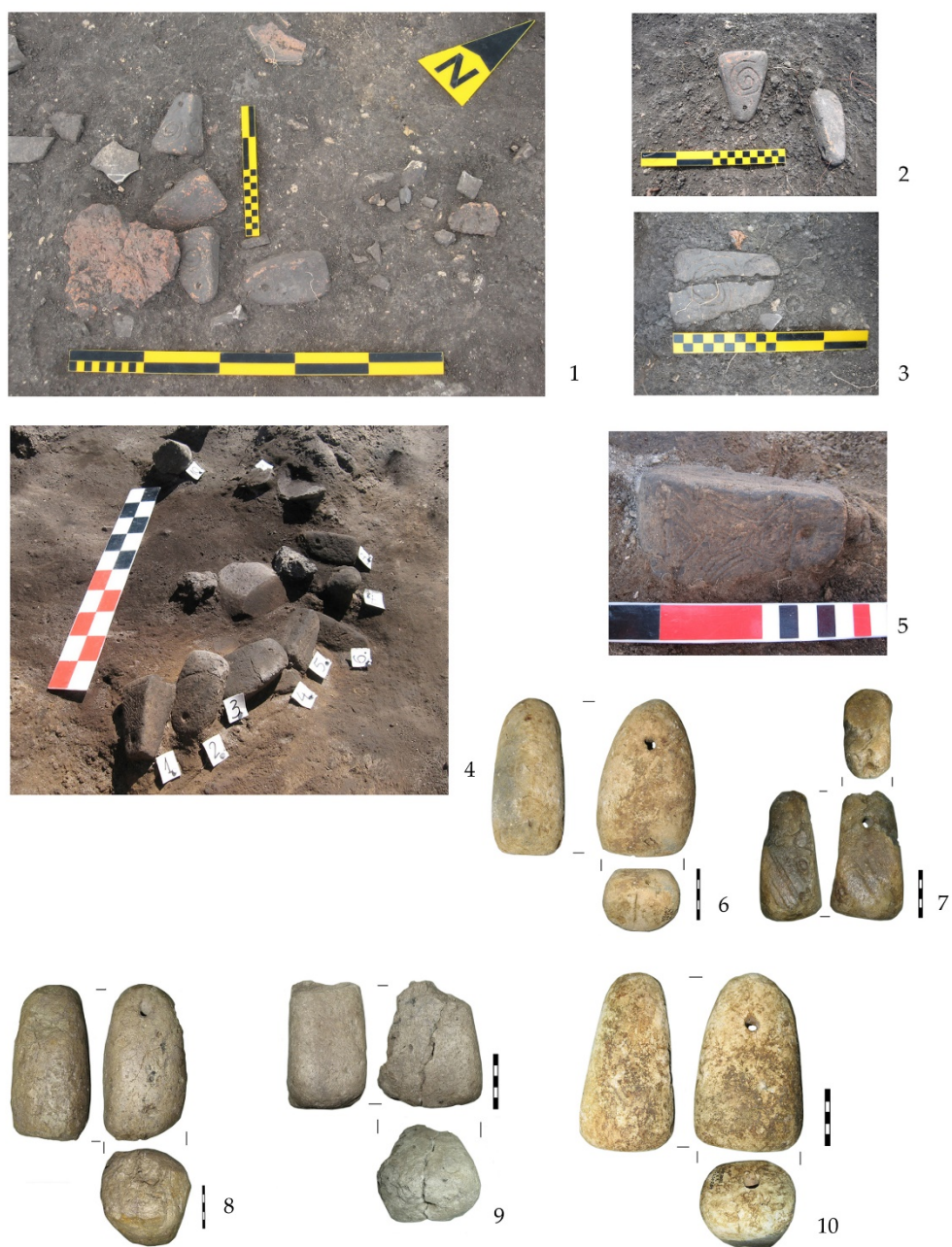
◆ Bibliografie

S. Ackerman 2008	Asherah, the west semitic goddess of spinning and weaving?, <i>Journal of Near Eastern Studies</i> , 67 (1), p. 1-30.
R.R. Andreescu 2002	<i>Plastica antropomorfă gumelnițeană. Analiză primară</i> , Monografii, III, Muzeul Național de Istorie a României, București, 196 p.
R.R. Andreescu et alii 2001	R.R. Andreescu, C. Haită, P. Mirea, P. Zaharia, Vitănești, în M.V. Angelescu, C. Borș, I. Oberländer-Târnoveanu (eds.), <i>Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2000. A XXXV-a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Suceava, 23-27 mai 2001</i> , CIMEC, București, p. 271-272.
R.R. Andreescu et alii 2009	R.R. Andreescu, P. Mirea, K. Moldoveanu, I. Torcică, Noi descoperiri în așezarea gumelnițeană de la Vitănești Măgurice, <i>BMJT SA</i> , 1, p. 75-92.

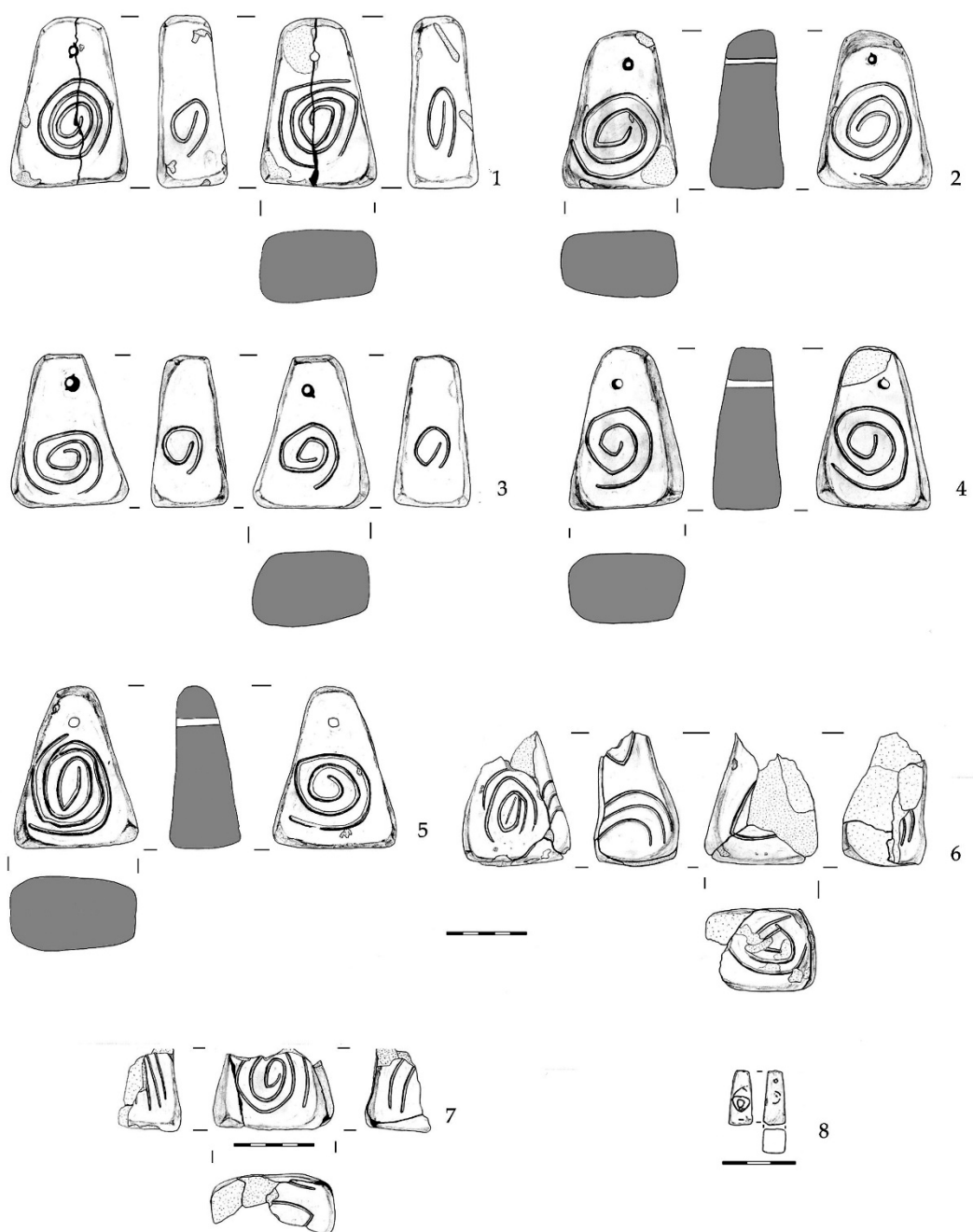
- R.R. Andreescu *et alii* 2010 R.R. Andreescu, C. Lazăr, V. Oană, K. Moldoveanu, Câteva considerații asupra unor descoperiri din locuința nr. 2 din așezarea eneolitică de la Sultana-Malu Roșu, CA, XVII, p. 9-20.
- R.R. Andreescu *et alii* 2011 R.R. Andreescu, K. Moldoveanu, A. Bălășescu, V. Radu, C. Haită, I. Torcică, P. Mirea, M. Dumitru, P. Zaharia, A. Bârză, Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman, în M.V. Angelescu, C. Bem, I. Oberländer-Târnoveanu, F. Vasilescu (eds.), *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2010*, CIMEC, București, p. 152.
- I. Andrieșescu 1924 Les fouilles de Sultana, *Dacia*, I, *Récherches et découvertes arheologiques en Roumanie*, p. 51-107.
- I. Andrieșescu 1926 Sultana, descoperiri arheologice din vara anului 1923, *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, 19, p. 170-185.
- T.B. Belanová,
K. Karina Grömer
2015 Loom-weights, Spindles and Textiles – Textile Production in Central Europe from the Bronze Age to the Iron Age, in E. Andersson Strand, M. Gleba, U. Mannering, C. Munkholt, M. Ringgard (eds.) *North European Symposium for Archaeological Textiles*, Oxbow Books, Ancient Textiles, vol. 5, Oxford and Philadelphia, p. 9-20.
- C. Bem 2001 A Special Type of Aeneolithic Dwelling. Unicum or Deficiency of Conservation?, *Studii de Preistorie*, 1, p. 154-192.
- D. Berciu 1935 Săpăturile arheologice de la Tangâru, (1934) Raport preliminar, *Buletinul Muzeului Județean Vlaşca, Teohari Antonescu*, I, p. 1-44.
- D. Berciu 1956 Cercetări și descoperiri arheologice în regiunea București, *Materiale*, II, p. 493-562.
- D.C. Butculescu m.s. *Măgura Calomfirescu. Explorațiune arheologică, 1868-1869-1870-1873*, Manuscris în Arhiva Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”.
- F. Boas 2010 *Primitive Art*. Dover Publications Inc., Mineola, New York, 432 p.
- P. Bonte, M. Izard
(coord.) 2007 *Dicționar de etnologie și antropologie*, ediția a II a, Editura Polirom, Iași, 800 p.
- J. Chevalier,
A. Gheerbrant 1990 *Dictionnaire des symboles. Mythes, rêves, coutumes, gestes, formes, figures, couleurs, nombres*, Éditions Robert Laffont S.A., Éditions Jupiter, Paris, 1060 p.

- C.-M. Ciocănel 2015 *Neo-eneoliticul în zona orașului București și județul Ilfov. Culturile Dudești, Boian, Gumelnița*, Teză de Doctorat, Academia Română. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București, 215 p.
- E. Comșa 1976 Quelques considérations sur la Culture Gumelnița (L'agglomération Măgura Jilavei), *Dacia N.S.*, XX, p. 105-127.
- VI. Dumitrescu 1924 Découvertes de Gumelnița, *Dacia I. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie*, p. 325-342.
- VI. Dumitrescu 1925 Fouilles de Gumelnița, *Dacia II. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie*, p. 29-103.
- VI. Dumitrescu,
S. Marinescu-Bîlcu 2001 Noi descoperiri de la Gumelnița, *CCDJ*, XVI-XVII, p. 114-144.
- M. Eliade 1999 *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Editura Enciclopedică, București, 808 p.
- I. Evseev 1994 *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 230 p.
- M. Ghimbutas 1982 *The Goddesses and Gods of Old Europe 6500-3500*, University of California Press, Berkley, Los Angeles, 304 p.
- S. Hansen *et alii* 2007 S. Hansen, M. Toderaș, A. Reingruber, I. Gatsov, C. Georgescu, J. Görsdorf, T. Hoppe, P. Nedelcheva, M. Prange, J. Wunderlich, P. Zidarov, Pietrele, Măgura Gorgana. Ergebnisse der Ausgrabungen im Sommer 2006, *Eurasia*, 13, p. 43-112.
- N. Harțuche, F. Atanasiu 1976 *Catalogul selectiv al colecției de arheologie a Muzeului Brăilei*, Muzeul Brăilei.
- N. Harțuche, O. Bounegru 1997 Săpături arheologice de salvare de la Medgidia, jud. Constanța. 1957-1958, *Pontica*, XXX, p. 17-103.
- S. Marinescu-Bîlcu 2002 A Few Observations on the internal organization of Gumelnița communities on Lake Cătălui Islet, In memoriam Vladimir Dumitrescu, *CCDJ*, XIX, p. 147-153;
- S. Marinescu-Bîlcu 2007 „Greutăți” decorate din aria Gumelnița, *SP*, 4, p. 87-103.
- D. Monah 1997 *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, Muzeul de Istorie Piatra Neamț, 523 p.
- E. Neumann 1963 *The Great Mother. An analysis of the archetype*, Bollingen Series, XLVIII, Princeton University Press, Princeton, 379 p.
- M. Petrescu-Dîmbovița,
S. Sanie 1956 Sondajul în tell-ul gumelnițean de la Ciolănești din Deal, jud. Teleorman, *Arheologia Moldovei*, VI, Iași, 1969, p. 41-53.
- D. Popescu 1938 Les fouilles de Cunești, *Dacia*, V-VI, *Récherches et découvertes archéologiques en Roumanie*, p. 109-123.

- Gh. Ștefan 1925 *Les fouilles de Căscioarele, Dacia, II, Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie*, p. 138-197.
- D. Șerbănescu 2005 *Oltenița. Muzeul Civilizației Gumelnița*, Eurogama Invest SRL, Oltenița.
- M. Toderaș *et alii* 2009 M. Toderaș, S. Hansen, A. Reingruber, J. Wunderlich, Pietrele-Măgura Gorgana: o așezare eneolitică la Dunărea de Jos între 4500-4250 î.e.n., *Materiale și cercetări arheologice, Serie nouă, V*, p. 39-90.
- H. Todorova 1982 *Kupferzeitliche siedlung in Nordstbulgarien*, München, Materialien zur allgemeinen und vergleichenden Archäologie 13, 233 p.

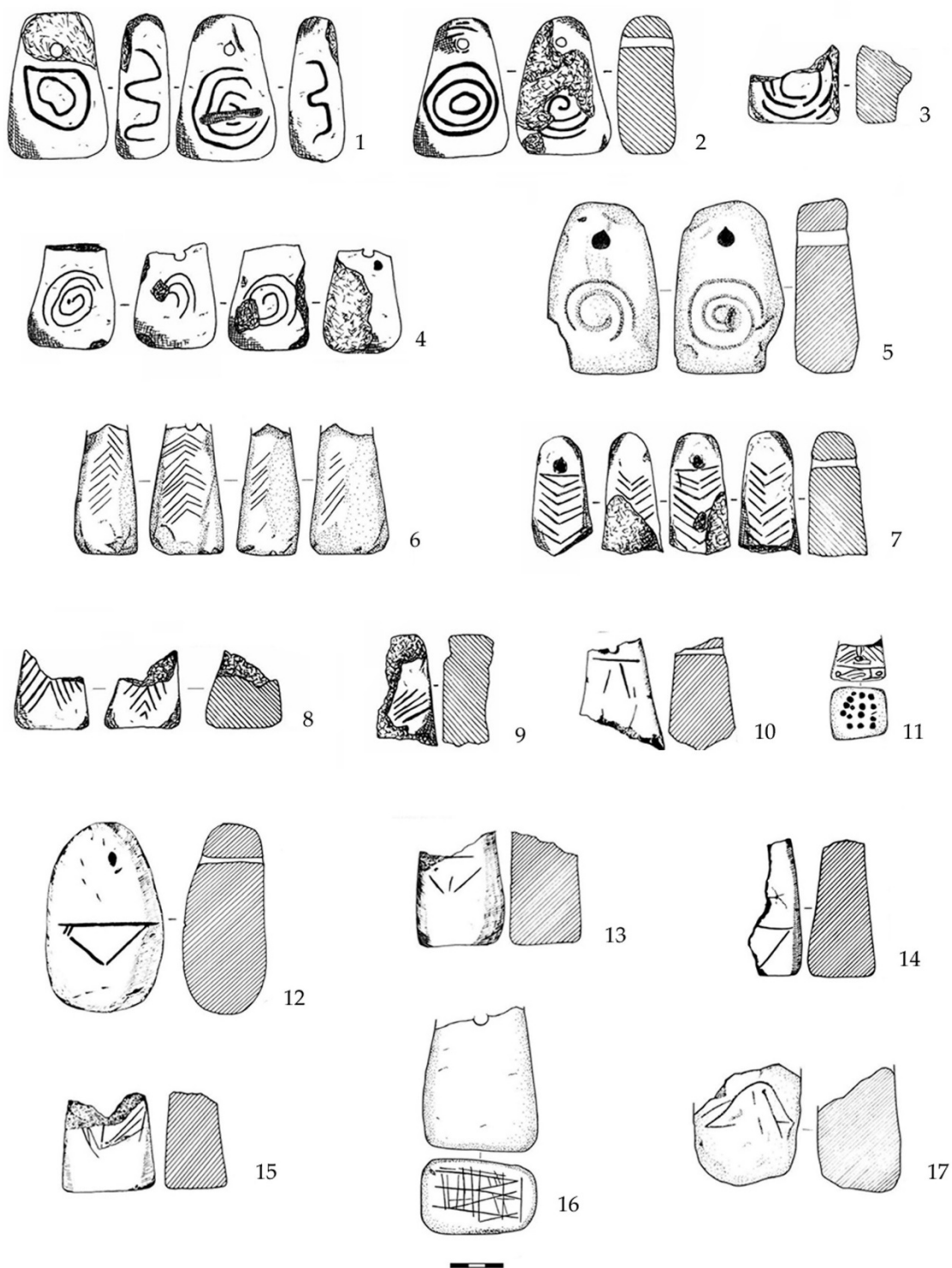

Pl. 1. Greutăți de lut ars și nears descoperite în *tell*-ul Vitănești Măgurice (jud. Teleorman).
Burned and unburned loom weights from Vitănești Măgurice *tell* (Teleorman County).

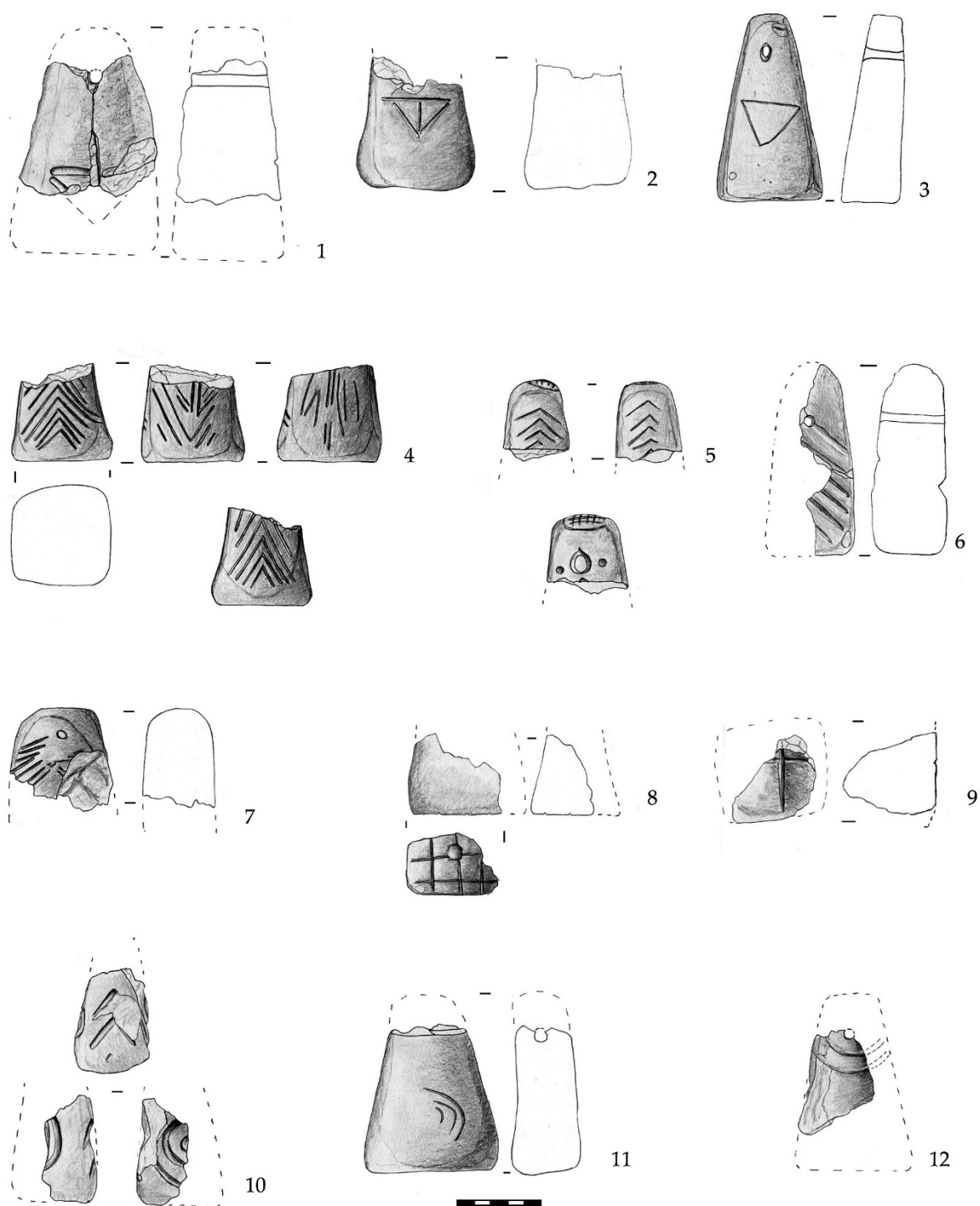
Pl. 2. Greutăți de lut ars cu decor spiralic descoperite în locuința S.L. 13 (1-7) și greutate miniaturală (8) din nivelul Gumelnița B1 al *tell*-ului Vitănești Măgurice, jud. Teleorman (după R.R. Andreescu *et alii* 2009).

Burn loom weights with spiral decoration found in S.L. 13 (1-7) and miniature weight (8) from Gumelnița B1 level of Vitănești Măgurice tell, Teleorman County (after R.R. Andreescu *et alii* 2009).

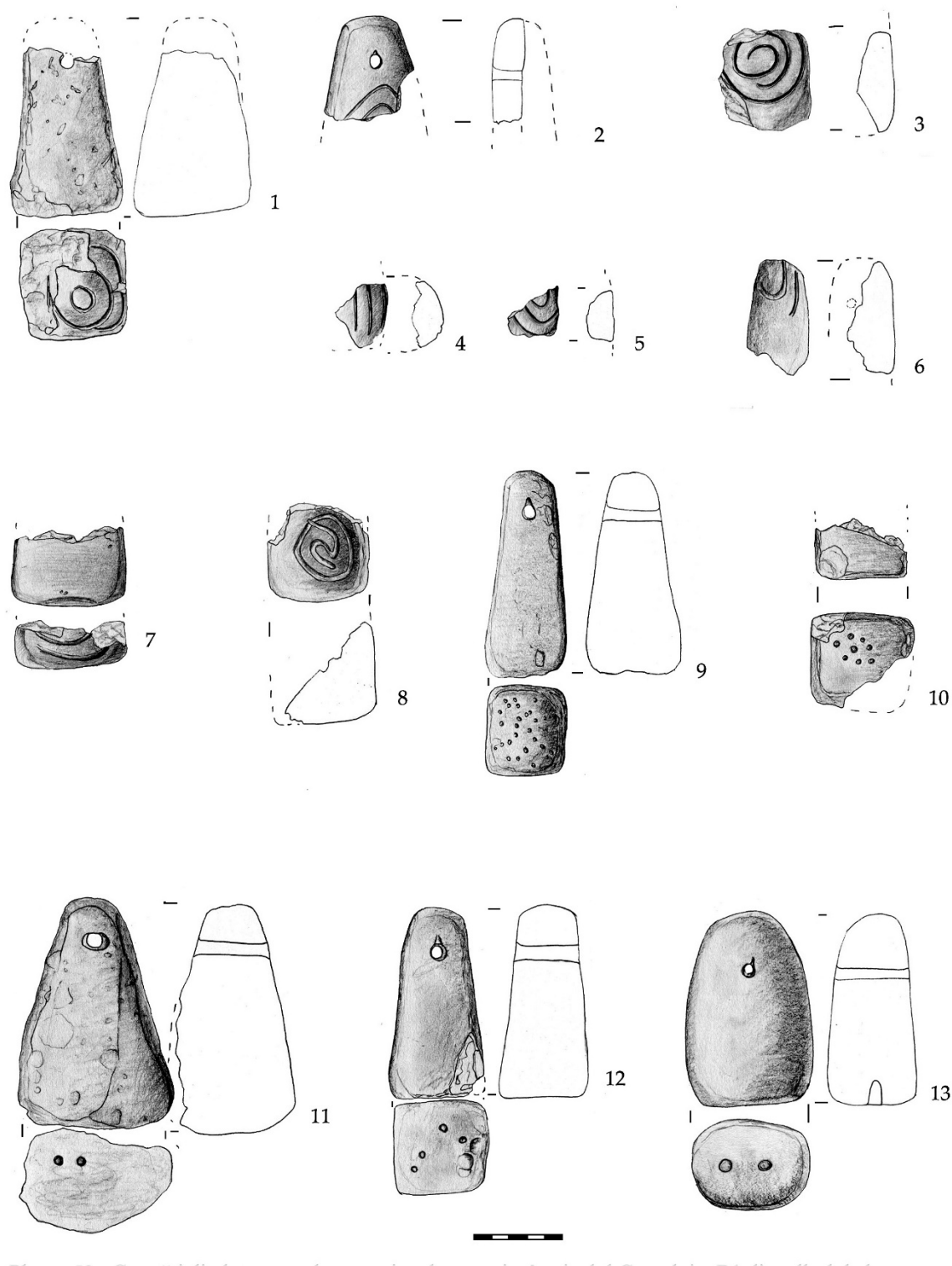
Pl. 3. Greutăți de lut ars cu decor incizat, din nivelul Gumelnița B1 al *tell*-ului Vitănești Măgurice, jud. Teleorman (după S. Marinescu-Bîlcu 2007).

Burn loom weights with incised decoration, from Gumelnița B1 level of Vitănești Măgurice tell, Teleorman County (after S. Marinescu-Bîlcu 2007).

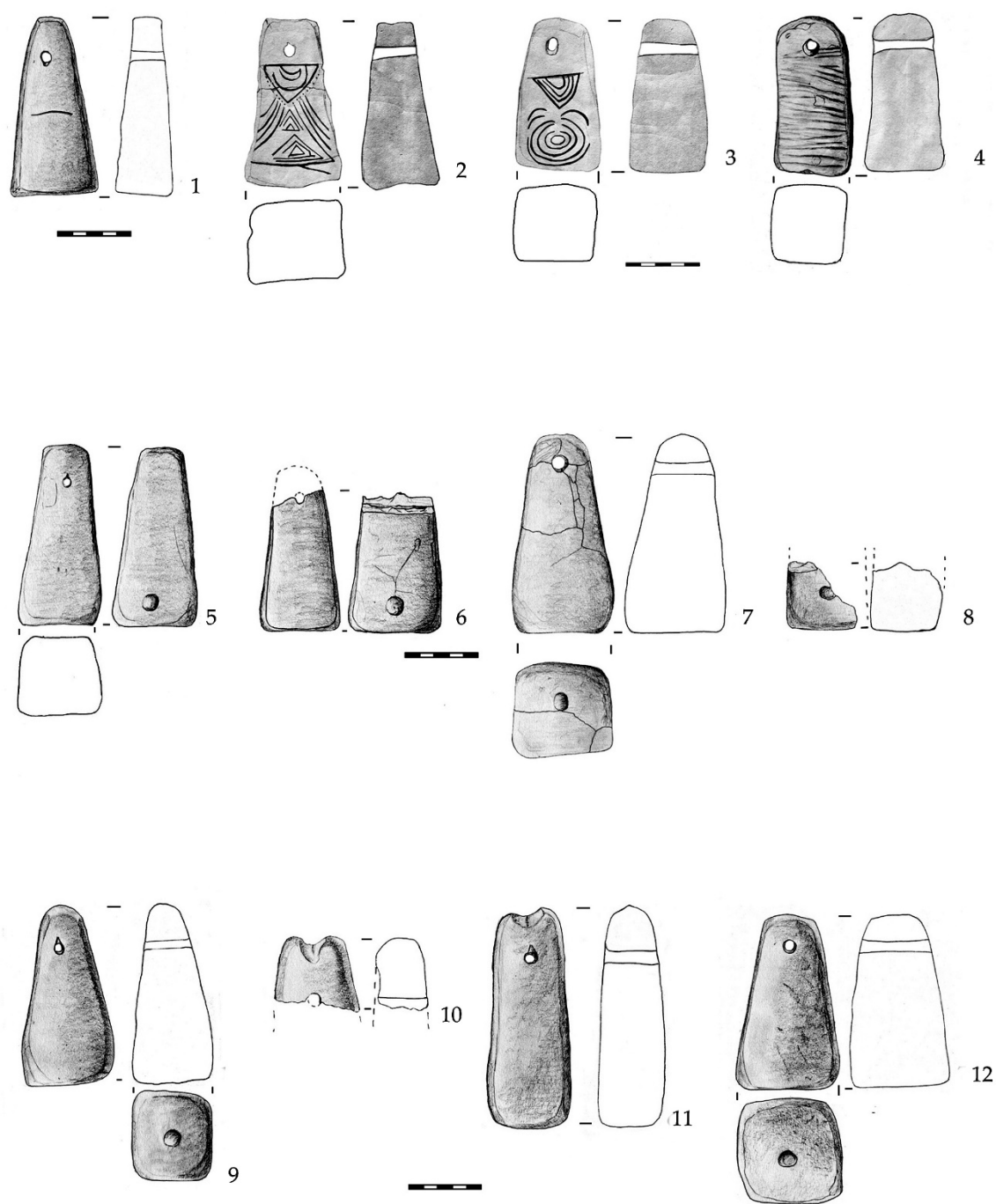
Pl. 4. Greutăți de lut ars decorate variat, din nivelul Gumelnița B1 al *tell*-ului Vitănești Măgurice (jud. Teleorman).

Burn loom weights with varied decoration, from Gumelnița B1 level of Vitănești Măgurice tell (Teleorman County).

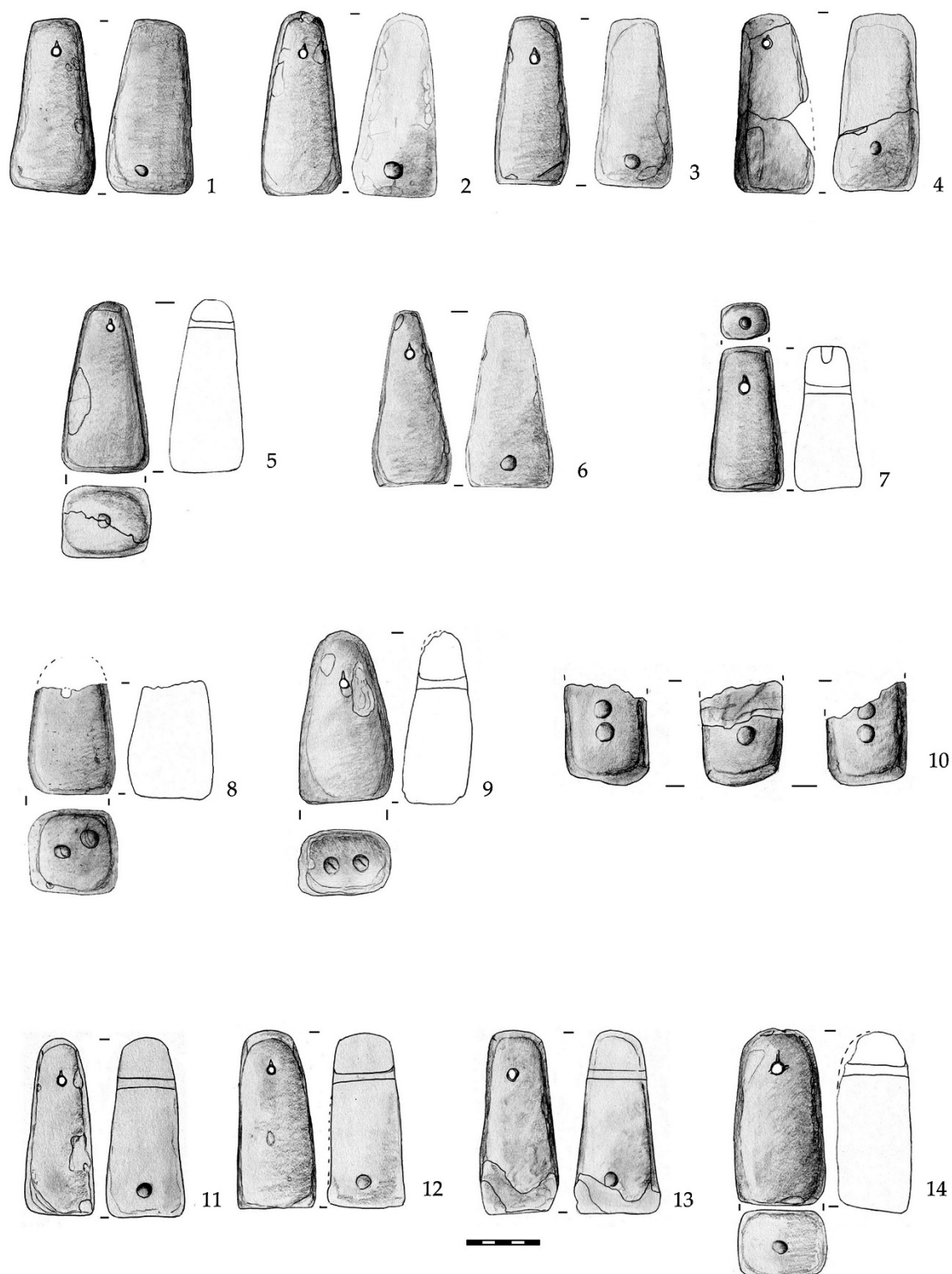

Pl. 5. Greutăți de lut ars decorate variat, din nivelul Gumelnița B1 al *tell*-ului Vitănești Măgurice (jud. Teleorman).

Burn loom weights with varied decoration, from Gumelnița B1 level of Vitănești Măgurice *tell* (Teleorman County).

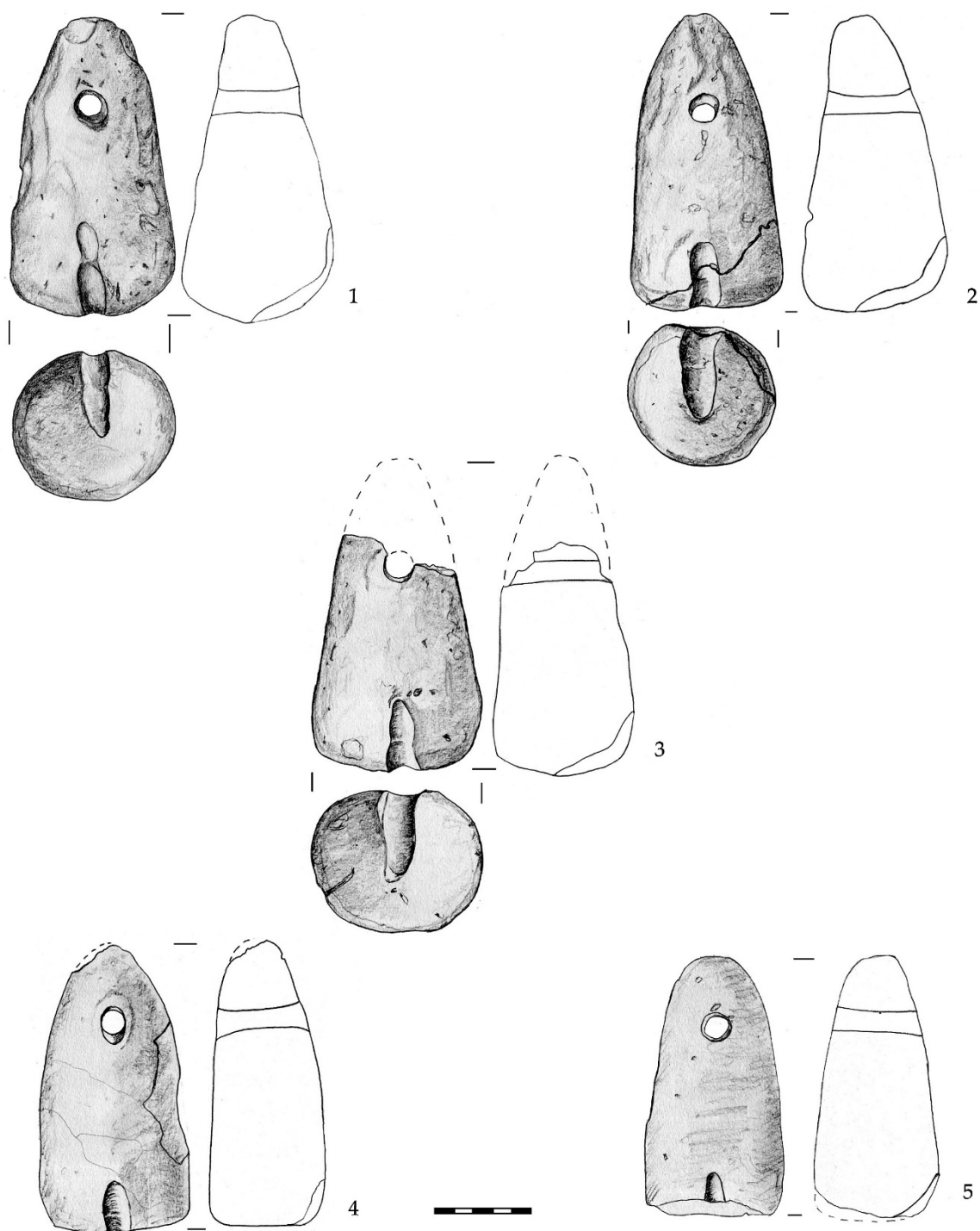

Pl. 6. Greutăți de lut ars și nears decorate variat din S.L. 14 (1), S.L. 11 (2-4), S.L. 13 (5-8), S.L. 1 (9-11), S.L. 5 (12), din *tell*-ul Vitănești Măgurice (jud. Teleorman).
 Burn and unburned loom weights with varied decoration, from S.L. 14 (1), S.L. 11 (2-4), S.L. 13 (5-8), S.L. 1 (9-11), S.L. 5 (12), of Vitănești Măgurice tell (Teleorman County).

Pl. 7. Greutăți de lut ars decorate cu împunsături, din nivelul Gumelnița B1 al *tell*-ului Vitănești Măgurice (jud. Teleorman).

Burn loom weights decorated with stitches, from Gumelnița B1 level of Vitănești Măgurice tell (Teleorman County).

Pl. 8. Greutăți de lut ars decorate, din nivelul Gumelnița A2 al *tell*-ului Vitănești Măgurice (jud. Teleorman).

Decorated burn loom weights, from Gumelnița B1 level of Vitănești Măgurice tell (Teleorman County).